

Knotbomen

Knotwilgen zijn kenmerkend voor het Nederlandse landschap. Ze worden al eeuwenlang gebruikt. Het hout vond een bestemming als geriefhout voor vlechtwerk, gereedschapsstelen en oeverbeschoeiing. In het cultuurlandschap zijn knotwilgen belangrijk als onderkomen van verschillende vogels en planten.

Juist het knotten maakt de boom aantrekkelijk. Boven op de stam ontstaat door het knotten een verdikking (stoof). Soms blijft daar water in staan, waardoor de boom gaat rotten. Hierdoor ontstaan holten, die een bijzondere groeiplaats zijn voor planten zoals eikvaren en vlier. Dit biedt een veilige beschutte broedgelegenheid aan vogels zoals bijvoorbeeld de steenuil. Naast wilg kunnen ook andere soorten als knotboom voorkomen zoals eik, gewone es, zwarte els en haagbeuk.

Indien men langs sloten plant is het verstandig om bij het waterschap na te vragen of dit toegestaan is.

Knotwilgenrij (foto: Piet van Oeffelen)

Het planten van knotwilgen

Het planten van een nieuwe knotwilg is niet moeilijk. In principe gaat iedere tak die in de grond wordt gestoken wortels vormen. De wilgentak (poot) moet wel gezond zijn. Takken met een bruinverkleuring op de zaagsnede moeten niet worden gebruikt omdat dit veelal duidt op Watermerkziekte. Een geschikte wilgenpoot is ongeveer drie meter lang met een doorsnede van 6-8 cm ('polsdik'). Alle zijtakken van de staak kunnen met een snoeischaar afgeknipt worden. Vervolgens wordt de dikke onderkant op een punt gekapt of gezaagd. Hierdoor staat de poot steviger in de grond en wordt voorkomen dat de poot in het plantgat gaat draaien onder invloed van de wind. Om de wortelgroei te bevorderen kan in de onderste halve meter van de poot de schors op enkele plaatsen worden geschild met een mes of bijl. De poot is nu klaar om geplant te worden.

Oude knotwilg met varens in de knot

Welke soorten en waar aanplanten?

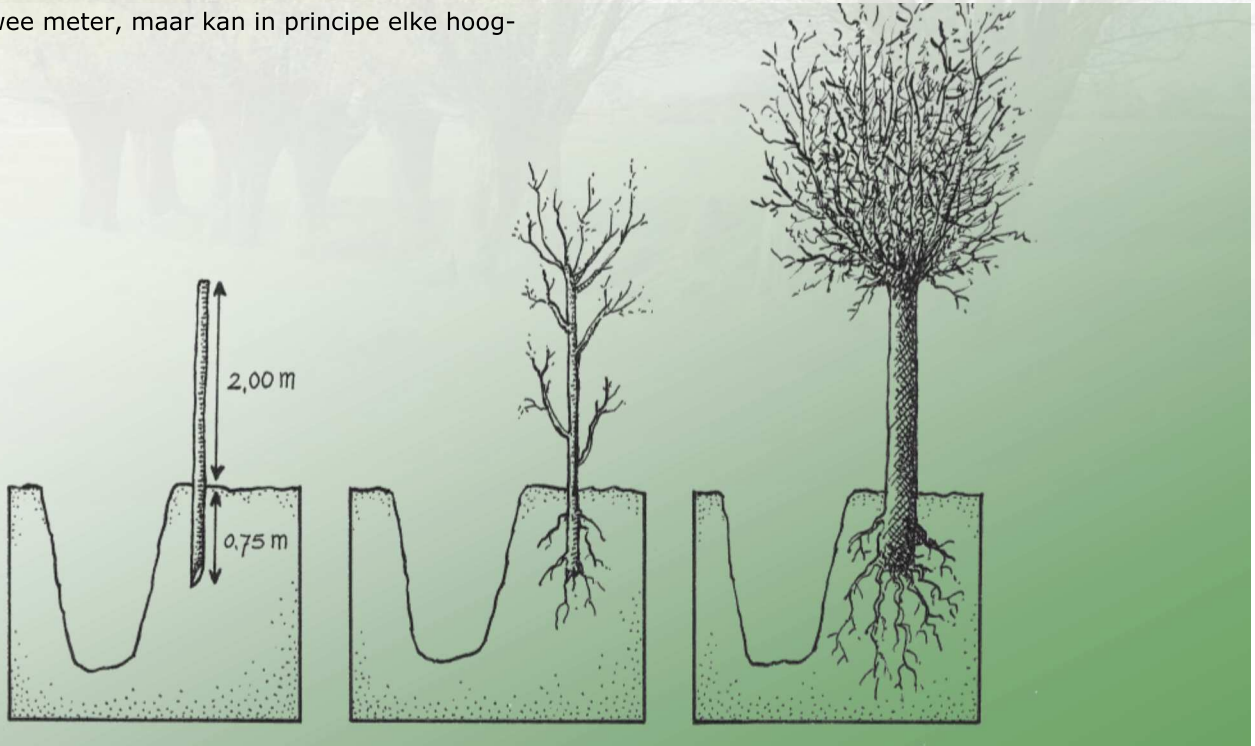
Verschillende boomsoorten kunnen worden geknot. De schietwilg (*salix alba*) en de kraakwilg (*s. fragilis*) worden vaak gebruikt, maar ook andere soorten als zomereik, zwarte els, gewone es, haagbeuk, en populieren kunnen worden geknot. Wilg en populier kunnen eenvoudig worden geplant via stekken, andere soorten worden geplant in een rij, als solitair of in een heg.

De wilgenpoot moet diep in de grond geplant worden. Hou een minimale diepte van tachtig centimeter aan. Het gat kan gemaakt worden met een schop of een grondboor. De poot kan in het gat gezet worden en de losse grond uit het boorgat wordt gebruikt om het gat aan te vullen zodat de poot stevig staat. Na het planten kan de top van de staak eventueel afgezaagd worden op de gewenste hoogte. Meestal is dat twee meter, maar kan in principe elke hoogte zijn.

Knot niet alle bomen gelijktijdig

Met het oog op het tijdelijke verdwijnen van schuilmogelijkheden van steenuilen en andere dieren moeten niet alle knotbomen in hetzelfde jaar worden geknot (geldt niet voor de eerste knotbeurt). Breng spreiding aan door bijvoorbeeld jaarlijks twintig procent te knotten.

Tekeningen ontwikkeling jonge knotwilg (kale poot, poot met zijtakken 1e groeiseizoen en poot zonder zijtakken)

Beheer van staak tot knotwilg

1e zomer: de staak krijgt in het eerste jaar over de gehele lengte takken. Alle zijtakken lager dan 20 à 30 cm van de top worden met een snoeischaar verwijderd. Dit kan al een paar keer tijdens de eerste zomer.

1e winter: niets doen.

2e winter: de pruik uitdunnen, zodat de overblijvende takken meer ruimte krijgen. Dit noemt men stikken. Er blijven 8 tot 12 takken staan.

3e winter: zonodig het stikken herhalen.

4e winter: nu wordt de boom voor het eerst geknot in de periode van half november tot half maart. Alle takken worden op ongeveer 5 cm van de stam afgezaagd.

5e winter: de pruik stikken. Er blijven 8 tot 12 takken staan

6e winter: niets doen.

7e winter: de boom knotten in de periode van half november tot half maart.

Daarna kan de wilg eens in de 3-5 jaar geknot worden. Het is verstandig om niet langer dan 5 jaar te wachten met knotten omdat de bomen dan gevoeliger worden voor de Watermerkziekte. Knot een els iedere 5 tot 7 jaar en andere soorten één keer in de 7 tot 10 jaar. Indien een knotboom niet tijdig is gesnoeid en dikke, zware takken heeft, moeten deze worden verwijderd. Laat dit altijd aan een deskundige over.

Bescherming tegen vee

Knotbomen aan de rand van een weiland moeten vaak beschermd worden tegen veevraat, bijvoorbeeld door op minimaal 1 meter uit de stam een veekerend raster te plaatsen.

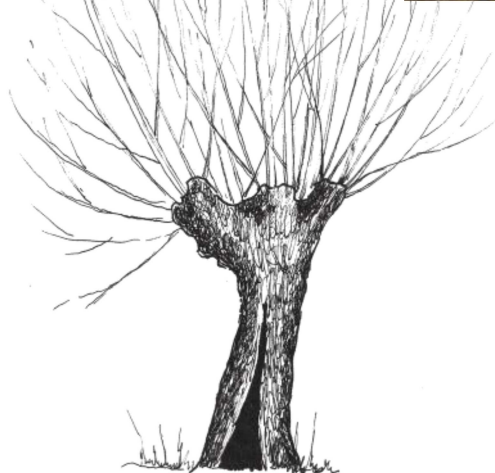
Ook essen kunnen worden geknot

Literatuur

Knotbomen: uitgave van Landschapsbeheer Nederland (www.landschapsbeheer.nl)

Minkjan, P. & M. Kruk (2010). Het knotbomenboek voor Nederland en Vlaanderen. KNNV Uitgeverij.

Filmpje over knotbomen van ['Landschapsbeheer met Jaap en Lex'](#).

Advies en subsidiemogelijkheden

Voor nadere informatie over de aanleg en onderhoud, de subsidiemogelijkheden en de vrijwilligersgroepen landschapsbeheer die actief zijn met het knotten van wilgen, kunt u contact opnemen met het Coördinatiepunt Landschapsbeheer bij Brabants Landschap.

Vrijwilligers aan de slag

Foto's: Brabants Landschap (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: Egbert Koopmans, 's-Hertogenbosch

Datum: 1 januari 2016

Colofon

Infoblad van het Brabants Landschap
Coördinatiepunt Landschapsbeheer

Postbus 80
5076 ZH Haaren
Coördinatiepunt Landschapsbeheer
T 0411 - 66 40 10
Algemeen:
T 0411 - 62 27 75
info@brabantslandschap.nl
www.brabantslandschap.nl